

DORAK HAZINESİNİN ESERLERİ

Tarihi Türk eserleri yurt dışına kaçırılıyor

- II -

İngilizce konuşan genç «Çok dikkatli olmalıyız» dedi. «Bizde bu gibi şeylerin bulunması lazım. Bunlar ancak müzelerde bulunabilir.» «Peki biz satın alırsak nasıl çıkarabiliriz?» diye sorduk. «Çok kolay» diye cevap verdi. «Postayla gönderebiliriz. İzmir'deki Amerikan Askeri Postasıyla gider. Onların eşyası gümrük muayenesinden geçmez.» (İzmir'deki Amerikan Askeri Posta Merkezi özel imtiyazlara sahiptir.)

Dükkanındaki genç yardımcı çok seviyordu herhalde. Millî yetimizi yanlış tahmin ederek «Bize Amerika'daki adresinizi verirseniz, elimize böyle bir şey geçince size resimli broşür gönderebiliriz.» dedi.

Amerikan Askeri Posta merkezi, kaybolan antikaların tek çıkış yeri değildir. İzmir limanının yedi kilometre kuzeyinde Çiğli hava alanı vardır. Buraya Türk hükümeti «Amerikan tesisi», muhalefet ise «Amerikan üssü» demektedir. Bu rasy Amerikan jet uçakları için bir istasyondu ve Türk gümrük muayeneleri, Amerikan turist dolarının girmesi söz konusu olduğu zaman asla sıkı değildir. Çiğli ticarî amaçlarla da kullanılmaktadır.

Mellaart'la ilişkisi sebebiyle. Hacılar köyünden yapılan soygunun yolu üzerinde durduk.

Fakat daha büyük oyunlar da vardır. Türkler, Antalya yakınlarında bir kuyuya saklanmış olarak bulunan Kumluca Bizans gümüşlerinin yarısının, nasıl olup da Birleşik Amerika Dumbarton Oaks Foundation'ın mülkiyetinde olduğunu da sorabilirler.

Türkiye'den mal kaçırılması bitmez tükenmez bir şeydir. Türk kıyı koruma devriğelerinden kaçan İtalyan ve Amerikan yatlarının Romalılardan kalma bir şehir olan Side'ye gece karanlığında yanaştıkları ve yat mürettebatının buradaki Elen ve Roma antikalarını dinamitle havaya uçurarak yerlerinden çıkardıkları bilinmektedir.

Bu kayıplar Türkiye'yi deşete düşürmektedir. İstanbul Arkeoloji Müzesindeki yetkililerden biri, «Türkiye için hiç bir umudum yok.» dedi. «Siz makalenizi yazın da belki UNESCO görür, uluslararası bir anlaşma yapılır. Bu yapılmazsa her şeyimiz gidecektir. On yıl sonra Türkiye'de hiç bir şey kalmayacak.»

Üç ihtimal

Türkiye'deki araştırmaları başlatmadan önce Dorak hazinesinin esrarı için üç muhtemel çözüm vardı:

1. Mellaart, Anna Papastrati ile birlikte hazinenin kazılmasında ve sonra kaybolmasında

da rol oynamıştır.

2. Bütün olanlar bir hiledir. Bütün olayları Mellaart uydurmuş, meslektaşlarının gözünde itibar kazanmak için böyle bir «keşif» yaptığını ortaya atmıştır.

3. İzmirli Rum kıızı, Mellaart'a sahte bir koleksiyon göstermek ve sonra onu itibardan düşürmek için bilhassa Türkiye'ye gönderilmiştir.

Polisin, Mustafakemalpaşa'da ki evrak dosyasında bulunduğu deliller, ilk teoriyi bir yana bırakmamıza yetmektedir. Bu teori doğru olsaydı, Mellaart'ın payının verilmesi gerekirdi, çünkü onun hayatında, çok çalışmış bir arkeologun elde edebileceği hayat seviyesinin üstünde yaşadığını gösteren hiç bir işaret yoktur. Böyle bir teori, Mellaart'ın aynı zamanda santaja da açık bir kişi olmasına sebep olurdu.

İkinci çözüm yolu da pek gerçekçi değildir. Çünkü Mellaart'ın o sırada itibara ihtiyacı olduğu faraziyesine dayanmaktadır. Gerçekten 1958'de Mellaart, Hacılar'da meslek ilerlemesini kendî kendine sağlamaya çalışıyordu. Bundan başka Dorak hazinesini en ince ayrıntısına kadar anlatan 60.000 kelimelik müsveddeleri ve orijinal taslakları da inceledik. Her ikisi de inanılır görünüyordu.

Bu müsveddede tanınmış bir meslekdaşı tarafından yazılmış bir bölüm de vardır ve ikinci teori onu da suçlamaktadır. Fotoğrafların eksikliği yüzünden, verilen tavsiyeye uyularak basılmayan bu müsveddede anlatılanları uydurmak, herhalde yıllar alırdı. British Museum, Batı Asya Antikaları Bölümü Müdürü olan Dr. Barnett «Eğer bu bir uydurma ise, arkeoloji tarihindeki en muazzam uydurma olması gerekir» demiştir.

Üçüncü çözümden biraz gerçek payı var gibi görünmektedir. Anna Papastrati'nin bir tuzağı olduğu fikrinin ilk defa ortaya atan, eski İzmir Emniyet Müdürü Hüseyin Taluy'dur. Fakat böyle bir şeyi Ankara'da ki arkeologların varlığını düşünmek safdillik olur. Bu meslekte de kiskançlık vardır tabii. Fakat Türkiye'de, Eski Eserler Dairesinde böyle bir plan hazırlandığına kimse inanmaz. Bu insanlar Mellaart'ı gözden düşürmek isteselerdi, ellerinde çok daha basit başka imkânlar vardı. Mellaart'ın esvası arasında değerli bir antika saklamak ve gümrük muayenesinde bulunmak da aynı işi görürdü.

Türkiye'den döndükten sonra, Londra'da bir çok satıcı tanınmış müze otoritesi ve antika uzmanı ile görüştük. Onlar başka ve daha inanılır bir teori ortaya attılar: Bu, yabancı ve Türklerden kurulu bir çetenin işiydi ve bu cete, muazzam bir soygun için hazırlıklı

idi. Bu teoriye göre, İzmir'de bir antika koleksiyonu toplanmışlardı. Bunun büyük kısmı hakikiydi ve Dorak yakınlarında bulunmuştu, fakat bazıları başka mezarlardan çıkarılmış da olabirdi. Hazine toplandıktan, kaynağı da, doğru ya da yanlış fotoğraflar ve notlarla tesbit edildikten sonra sıra, hazinenin varlığının bir otorite tarafından ilan edilmesine gelmişti. Antika işiyle uğraşan herkes de bunun Mellaart olacağını bilirdi.

Bundan sonra, Mellaart'ın hareketlerini planlamak, kıızı tren koymak ve Mellaart'ı İzmir'de Kâzımdirlik sokağı 217 numaraya göndermek basitti. Çete bundan sonra Dorak hazinesini Türkiye'den çıkarmakta serbestti. Mellaart'ın makalesi Londra'da yayımlanmaya ve hazinenin hikâyesi bütün dünya yayıncılarına kadar bekleyip karşılama ilk çıkan milyonere satılabilirlerdi.

Bu teori görüldüğü kadar fantastik değildir. Dünya piyasasında gerçek ya da sahte, antika satışıyla kazanılacak o kadar çok para vardı ki, bu çetinin bir planın hazırlanmasında ki güçlükler genel masrafların bir bölümünü sayılmaktadır.

Ne yapılabilir ?

Öyleyse, böyle planların ve her yıl yapılan yüzlerce daha küçük soygunların önüne geçmek için Türkiye neler yapabilir?

Türkiyede, eski eserlerle ilgili kanunlar yeterli değildir. Antika eserlerin yurt dışına çıkarılmasının yasaklanması, uluslararası çetelerin soygun ve sahtekârlıklarını önlememektedir.

Ankara Mısır'dan ders almaktadır. Orada, karma komisyonlar yıllık kazılarda elde edilen şeyleri incelemekte ve hangilerinin Mısır'da kalması gerektiğine, hangilerinin ihraç edilebileceğine karar vermektedir. Bu yolla, Mısırlılar antika eserlerinin yabancı müzelerle düzenli olarak verilmesini sağlamaktadır ve yabancı arkeologlar emeklerinin karşılığını aldıklarını hissetmektedirler.

Hemen uygulanabilecek bir başka çözüm yolu da vardır: Daha sıkı tedbirler. Türk yetkililere, bütün arkeolojik yerlerin niçin muhafaza altında tutuldukları sorulduğu zaman, onlar böyle bir şeyin pahalılığına değinmektedirler. Fakat bu bir ekonomik yanılmadır: Türkiye'nin her yıl kaybettiği, geniş kapsamlı bir koruma sisteminin masrafını on kere ödeye bilir.

Mellaart olayı, bütün esrarı ve suçlamaları ile, Dışişleri Bakanlığı, Genel Sekreteri Zeki Kuneralp'in sözlerinde özetlenmiştir: «Bu bir trajedidir».

SON

Hacılar köyünden bir köyü, yabancı alıcılara, satacağı bir top- rak kaseyi işaretlerle tarif ederken...